

Demiryollar ve Limanlar inşaatı için gelecek yıllara geçici taahhütlere girişilmesi hakkında kanun lâyihası ve Nafia ve Bütçe Encümenleri mazbataları (1/313)

T. C.

Başvekâlet

Muamelât Umum Müdürlüğü

Tetkik Müdürlüğü

Sayı : 71 - 207

6/1764

26 . VI . 1944

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Demiryollar ve Limanlar inşaatı için gelecek yıllara geçici taahhütlere girişilmesi hakkında Nafia Vekillîğince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 23 . VI . 1944 tarihinde Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihasının esbabı mucibesiyle birlikte sunulmuş olduğunu arz ederim.

Başvekil

Ş. Saracoğlu

Mucip sebcepler lâyihası

Diyarbakır istasyonundan başlayarak İrak ve İran hudutlarına kadar yapılacak demiryolları için 24 . VI . 1937 ve 3262 numaralı kanunla 50 mi'yon lira tahsisat verilmiş ve inşaatı başlanmıştır.

Bilâhara İran hududuna gidecek olan hattın Elâzığ'dan başlaması muvafık görüldüğünden S . V . 1940 tarih ve 3813 numaralı kanunla bu hattın evvelce tesbit edilen istikameti de değiştirilmişti. Diyarbakır'dan İrak hududuna gidecek olan hattın inşaatına 1938 senesinde başlanarak bugün 159 zuncu kilometredeki Kurtalan istasyonuna kadar inşaatı ikmal edilmiş ve bunun için 15 milyon lira sarfolunmuştur.

Bu hat üzerinde emaneten yapılmasına devam olunan cüzi miktardaki müteferri işlerle ray feriyatı için bugünkü şartlara göre daha 2 milyon liranın sarfı icabedecektir.

Elâzığ'dan İran hududuna gidecek olan hattın inşaatına 1940 senesinde başlanarak 134 ncü kilometredeki Drahini mevkiine kadar olan kısmın inşaatı ihale edilmiş ve inşaatına devam edilmekte bulunmuştur.

Bulduğumuz şartlar içerisinde bilhassa inşaatın normal zamana nispetle çok pahalıya mal olması hasebiyle bu sahadaki faaliyetimiz inşaatı bitmek üzere olan Elâzığ - Palo arasındaki 70 kilometrelik kısma inhisar etmiş ve Palo ile Drahini arasındaki kısımda ise faaliyet bilhassa inşası uzun zamana muhtaç olan tünel ve büyük köprü gibi işler üzerinde temerküz ettirilmiş olup elyevm bu program dâhilinde çalışılmaktadır. Ancak mezkûr iki hattın inşası için kabul edilmiş bulunan 50 milyon liradan şimdiye kadar 41 milyon lira tahsisat verilerek sarfedilmiş ve geri kalan 9 milyon liranın da 1944 malî yılında sarfı mukarrer bulunmuş ise de; hattın inşaatı devam etmekte ve daha bir çok büyük tünel ve smai imalâtn vücude getirilmesi zaruri bulunmakta olduğundan bu 9 milyon lira ile geri kalan işlerin bitirilmesi mümkün görülememektedir. İnşaatı ve taahhüdata edevam edebilmek için yapılan tetkikata ve bugünkü fiyatlara göre mevcut taahhüt salâhiyetine daha 40 milyon lira ilâvesi zaruri görülmüştür.

Her ne kadar bilhassa 1942 senesindenberi devam eden yüksek fiyatlara bu hattın bu kısmının

maliyeti biraz artmış olacak ise de Şark bölgemizi bağlaması itibariyle büyük ehemmiyette olan bu hattın fevkalâde zamanda dahi inşası uzun zamanlara ihtiyaç gösteren tünel ve köprülerinin vaktinde ikmal edilmiş olması bu devrede de demiryol programının ağır da olsa devamını temin etmiş olacağı gibi normal zamanların avdetinde Drahini'den itibaren devam edecek olan inşaatın süratle ve ucuz fiyatlarla inşası mümkün olacaktır.

Erzurum'a kadar işletilmekte olan Sivas - Erzurum hattının daha ileriye uzatılması zaruri olup yine bu harp devresinde tünel ve viyadük gibi inşası zamana muhtaç olan işlere bu fevkalâde devreye rağmen başlamak ve devam etmek icabettiği ve normal zamanların avdetini mütaakıp geri kalan işlerin kısa bir zamanda ikmali mümkün olabileceği düşünülmüş ve bu maksatla bu temdit kısmı için 40 milyon liralık taahhüt salâhiyeti istenilmiştir.

Gaziantep ve Maras gibi iki mühim vilâyet merkezinden birincisini takriben 65 kilometre ve ikincisini 25 kilometrelik birer şube hatlarıyla ana demiryollarına ve limanlara bağlamanın büyük iktisadi ve askerî faydaları gözönünde tutularak ve her iki şube hattında büyük tünel ve köprü gibi mühim sınaî inşaatı olmadığı ve çok ârızasız bulunduğu cihetle nisbeten ucuza maledilecek olan bu hatların atiyen programımıza göre temditleri de temin edilmek üzere önümüzdeki sene den itibaren inşalarına başlanabilmek için 20 milyon liralık taahhüt salâhiyeti istenmiştir.

Demiryolları inşaatının mütemmim bir cüzünü teşkil eden liman inşaatı faaliyetine Nafia Vekâletince ilk olarak Ereğli limanı için verilen taahhüt salâhiyetine istinaden başlanmış ve memleketin Karadenizde birinci derecede limana ihtiyacı bulunduğu gözönünde tutularak Karadenizin garb kısmında başlayan bu iş muvazî olarak sarkkısmında da Trabzon limanına başlanması zaruri görülmüştür. Bu limanın umumî şart ve vaziyetlerine göre bulunduğumuz şartlar içerisinde dahi tedariki mümkün olabilecek malzeme ile Türk işçi ve mühendisleri eliyle inşaatına başlanabileceği kanaatine varılarak ihtiyaç görülen 10 milyon liralık taahhüt salâhiyetinin alınması icabetmiştir.

Memleketin gerek demiryolu ve gerek liman mevzuunda ihtiyaçları çok geniş olmakla beraber bulunduğumuz şartlara ve malî imkânlarla göre başlanmış işlerle bu şartların devamı halinde intacı mümkün olabilecek işler üzerinde faaliyetin tefiş edilmesinde favda mülâhaza edilmiş daha geniş ölçüde programın tatbik ve tahakkuku gayeleri normal zamanın avdetine kadar tehir etmek zaruretiyle bu lâyiha bu dört mevzuu inhisar etmiş bulunmaktadır.

Nafia Encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Nafia Encümeni

Karar No. 9

Esas No. 1/313

6 . VII . 1944

Yüksek Reisliğe

Başvekâletin 26 . VI . 1944 tarih ve 6/1764 sayılı yazılılarıyla Yüksek Meclise sunulup 26.VI. 1944 tarihinde encümenimize havale buyurulmuş olan; Demiryolları ve Limanları inşaatı için yüz on milyon liralık tahsisat ile gelecek yıllara geçici taahhütlere girişilebilmesi salâhiyetinin verilmesi hakkında, Nafia Vekilliğince hazırlanmış bulunan kanun lâyihası, Nafia Vekili huzuriyle müeip sebepleri ile birlikte okundu ve görüşüldü.

Bu kanun lâyihası ile:

A) 3262 sayılı kanunla verilmiş bulunan elli milyon liralık tahsisatla inşaatı devam etmekte olan Irak ve İran hudutlarına müntehi demiryollarımızın ikmalinin temini için kırk milyon lira.

B) Sivas - Erzurum demiryolunun Şark hududumuza doğru uzatılmasına sarfedilmek üzere kırk milyon lira.

C) Gazianteb ve Maraş şube hatlarının inşasına sarfedilmek üzere yirmi milyon lira.

D) Trabzon limanının inşasına sarfedilmek üzere on milyon lira.

Ki ceman yüz on milyon liralık tahsisat ile gelecek yıllara geçici salâhiyet istenildiği anlaşılmıştır.

Nafia Vekilinin bu husustaki izahatı dinlendikten sonra kanun lâyihasının heyeti umumiyesi ve her maddesi üzerinde durulmuş ve konuşmalar yapılmıştır.

1. Diyarbakırdan başlayarak Cizre (Irak hududu) da Irak demiryollarıyla birleşecek olan 261 kilometre tulündeki bu hattın Kurtalan istasyonuna kadar olan 159 kilometrelik kısmının 149 kilometresi tamamen ikmal edildiği ve 10 kilometresinin de bütün inşaatı yapılarak rayları da hazırlanmış bulunduğu, ray fersiyatının yakın zamanda biteceği ve işletmeğe açılacağı anlaşılmıştır.

Diyarbakır - Kurtalan kısmına bugüne kadar on beş milyon lira sarfedilmiş bulunduğu ve bazı müteferri inşaatının ikmalî için bugünkü rayçilere göre iki milyon lira daha sarfı iktiza cyleceği tebeyyün etmiştir.

Kurtalan istasyonundan Irak hududuna kadar 102 kilometrelik kısım üzerinde halen hiç bir iş yapılmamaktadır.

2. Yol çatıdan itibaren İran hududundaki Kotura mevkiine kadar takriben 350 kilometre uzunluğunda bulunan Elâzığ - Van - İran hududu demiryolunun Elâzığ'dan itibaren 75 ne kilometredeki Palu kasabasına kadar olan kısmının pilâatformanın ikmal edildiği ve 134 ne kilometredeki Dırahini (Genç) kasabasına kadar olan 64 kilometrelik kısmın inşaatının da takriben dörtte biri yapıldığı anlaşılmıştır.

3262 sayılı kanunla tahsis edilmiş olan elli milyon İranın bugüne kadar kırk bir milyon sarfedilmiş geriye ancak dokuz milyon liralık bir tahsisat kalmıştır.

Bu bakiye tahsisatla bilhassa Elâzığ - Van ve İran hudut hattının ikmalî kabil olamayacağı aşikârdır.

Bu hatların memleketin iktisaden terakki ve inkişafı ve müdafaası bakımından biranevvel inşası zaruri bulunduğu ilerde inşaatın süratle ilerlemesine mâni olacak büyük sınai imâlât ve tünellerinin yapılmasına devam edilmesi zaruri görülmüş, bu sebeple lâyihada teklif edi-

len gelecek yıllara geçici taahhüdata girişilmesi-ne dair olan salâhiyetle ilâveten istenilen kırk milyon liralık tahsisatın verilmesi; Encümenimizce oybirliği ile kabul edilmiştir.

Elâzığ - Van - İran hudut hattının tamamen inşa ve ikmalî için verilecek bu tahsisattan başka bugünkü rayçilere göre; 200 : 250 milyon liralık bir paranın daha sarfına ihtiyaç görüleceğini de ilâve etmeyi faydalı bulduk.

Bu yüzden hat boyunca yapılması icabeden binaların; ray fersiyatının ikmalinden sonraya bırakılması ve bütün inşaatın memleketin ihtiyacı ve bünyesine uygun bir şekilde tanzimi suretiyle sarfiyatta âzami tasarrufa riayet lüzumu Nafia Vekilliginden temenni edilmiştir.

3. Sivas - Erzurum demiryolunun Şark hududumuza doğru uzatılması hem memleket müdafaası ve hem de o mntakanın iktisaden terakki ve inkişafı bakımından zaruri görülmüş ve mevcut dar hattın hiç bir zaman maksadı temin edemeyeceği anlaşılmıştır.

Her ne kadar bu hattın inşasına başlanmak üzere 21. XII. 1939 tarihinde yürürlüğe giren 3745 sayılı kanunla iki buçuk milyon liralık bir paranın sarfına mezuhiyet verildiği ve Nafia Vekâletince de Erzurum'dan itibaren ilk kısmın ihalesi yapılmış olduğu ve mütaahhitle yapılan mukavelenamedeki mütehavvil demir fiyatının sabit esasa iracı için Maliye ve Nafia Vekâletleri arasındaki görüş farkından dolayı bilfiil işe başlanamadığı anlaşılmıştır.

Ehemiyeti derkâr olan bu hattın inşasına başlanılmak üzere istenilen kırk milyon liralık tahsisatın ve gelecek yıllara geçici taahhüdata girişilmek salâhiyetinin verilmesi Encümenimizce müttefikan kabul edilmiştir.

4. Gazianteb (altmış beş kilometre) ve Maraş (Yirmi beş kilometre) şube hatlarına gelince:

Halkın refaha ve yurdun imara kavuşması ancak demiryol şebekemizin biran evvel tamamlanmasına bağlı bulunduğu ve bilhassa Gazianteb gibi nüfusu kesif ve ihracat ve ithalâtı büyük bir yekûna baliğ olan mühim bir şehrimizin ana şebekeye raptı muvafık görüldüğü eihetle, ileride Cenup demiryollarımızın alacağı şekil ve Toprakkale - Fevzipaşa arasındaki binde yirmi beş meyilden kurtulmak meselesi gözönünde tutularak güzergâhları ana göre tesbit edilmek ve her çeşit malzemesinin tedariki imkânları hâsil

olduktan sonra bilfiil inşaata başlanmak üzere Gaziantep ve Maraş şube hatlarının inşasına sarfedilmek üzere istenilen yirmi milyon liralık tahsisatın kabulü ve gelecek yıllara geçici taahhütlere girişilmesi salâhiyetinin verilmesi muvafık görülmüştür.

5. Karadeniz sahilindeki bir çok şehir ve kasabalarımızın ihtiyaçlarının nakil ve temini denizyollarına inhisar etmekte bulunduğu malumdur.

Sert ve fırtınalı havalarda bu denizde gemilerimizin seyrüseferinin ne kadar büyük müşkülât ve tehlikelere mâruz kalmakta olduğunu da serh ve izaha lüzum yoktur.

Bu sebeple tehlikeli zamanlarda gemilere bir sığınma yeri temini için Karadenizin Garbında Ereğli limanının inşasına bir iki sene evvel başlanmış olduğu ve bu kerre de Karadenizin Şarkında gemilere hem bir sığınma yeri hazırlanması ve hem İran transit yolunun müntehi bulunduğu büyük bir limanımızın inkişafının tesrii için Trabzon'da bir liman inşası zaruri görüldüğünden; Hükümetin bu hususta gelecek yıllara geçici taahhütlere girişebilmek salâhiyeti ile on milyon liralık tahsisat verilmesi hakkındaki teklifi Encümenimizce müttefikan kabul edilmiştir.

Bu kanun lâyihasının müzakeresi sırasında; demiryollarının memleketin terakki, imar ve iliyasına olan tesiri ve Hükümetin malî imkân ve fırsat bulduka bu hususa verdiği ehemmiyet Encümenimizce şükranla yad ve tebarüz ettirilmiştir.

Demiryolu şebekemizin ikmaline ait umumî bir programın Hükümetçe katî ve değişmez bir surette tesbitiyle malî imkân husul bulduka ehemmi mühimme tercih suretiyle inşalarına başlanmasının kanunlaştırılması ayrıca temenni edilmiştir.

Kanun lâyihasının Encümenimizde konuşulduğu esnada Yozgad mebusları tarafından Yerköy - Yozgad şube hattının inşasının da lâyiha-ya ilâvesi teklif edilmiş ise de yeni bir kanun mevzuu olan bu hususun prensip itibariyle doğru olamayacağı neticesine varılmış Yerköy, Yozgad, Çorum, Hacıbayram arasında ikinci derecede bir hat inşası için fennî tetkikatta bulunulmasının ve malî imkânlar husulünde inşaata başlanmasının Hükümetten temenni edilmesine karar verilmiştir.

Noticede kanun lâyihasında Hükümetçe teklif edilen 1, 2, 3, 4 neü maddeler aynen ve müttefikan kabul edilmiştir.

Bütçe Encümenine tevdi buyurulmak üzere Yüksek Reisliğe sunuldu.

Nafia En. Rs.	Bu M. M.	Kâtip
Eskişehir	Isparta	Isparta
<i>İ. Arukan</i>	<i>K. Aydar</i>	<i>K. Aydar</i>
Afyon K.		Afyon K.
<i>A. Çetinkaya</i>		M. Göneç
		İmzada bulunamamıştır.
Ankara		Ankara
A. Baytm		<i>R. Börekçi</i>
İmzada bulunamamıştır		
Çorum		Edirne
<i>Dr. C. Alper</i>		<i>E. Demiray</i>
Erzincan		Kars
A. S. İter		<i>Dr. E. Oktay</i>
İmzada bulunamamıştır		
Manisa		Maraş
<i>O. Erçin</i>		<i>H. R. Tankut</i>
Niğde		Urfa
H. Mengi		R. Soyer
İmzada bulunamamıştır		İmzada bulunamamıştır

Ayrı bir kanun mevzuu olduğu tasrih olunan Yerköy - Yozgat hattının inşası için fennî tetkikatta bulunulması ve malî imkânlar husulünde inşaata başlanması hakkında mazbatada izhar olunan temenniye temamiyle iştirak ederim.

Aziz Yurdumuzun bütün köşelerini demir ağlarla birbirine bağlanmış görmek her Türkün kalbindo yaşattığı mukaddes bir arzudur. Mazbatada yazılı olduğu gibi imkân husul bulduka ve ehemmi mühimme tercih suretiyle bunların inşalarına başlanmasının kanunlaştırılması temenni olunurken ehem olduğuna hiç şüphe olmıyan Bursa hattının da bu meyana ithal edilmesi ve bu hattın ilk zuhur edecek frsatta ve imkân dâhilinde görülebilecek azamî bir süratle inşası temennisinin de izharını yerinde buluyorum.

Şanlı tarihimizde olduğu kadar millî varlığımızda da çok önemli bir yer tutan ve birinci sınıf bir sanayi şehri olduğu kadar beynelmilel şöhrette bir turist şehri olmaya da hakkıyla namzed bulunan bu yeşil ve güzel yurdun bir tarafıtan Haydarpaşa - Ankara, diğer tarafıtan Bandırma - İzmir hatlarına bağlanmak suretiyle ana şebeke içine alınmasının ilk zuhur edecek frsatta

tahakkuku bütün Yurdumuzda çok mesud bir hadise olarak kutlanacak ve Cümhuriyet devrinin demiryollar inşaatında attığı en feyizli ve mu-

vaffak adımlardan biri olacaktır.

Kayseri Mebusu
Muhittin Taner

Bütçe Encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Bütçe Encümeni
Mazbata No. 125
Esas No. 1/313

17 . VII . 1944

Yüksek Reisliğe

Demiryolları ve limanları inşaatı için gelecek yıllara geçici taahhütlere girişilmesi hakkında Nafia Vekilliğince hazırlanan ve Başvekâletin 26 haziran 1944 tarih ve 6/1764 sayılı tezkeresiyle Yüksek Meclise sunulan kanun lâyihası Nafia Encümeni mazbatasıyla birlikte Encümenimize tevdi buyurulmakla Nafia Vekili Sırrı Day Maliye Vekilliği adına Bütçe ve malî kontrol Umum Müdürü hazır oldukları halde tetkik ve müzakere olundu.

Bu lâyiha ile; başlanmış olan Demiryolları ve limanlar inşaatına devam edebilmek için yüz on milyon liraya kadar gelecek yıllara geçici taahhütler icrası için mezuniyet istenmektedir. Hükümetin mucip sebepler lâyihasında tafsil bulunduğu üzere bu salâhiyetten 40 milyon lirası İran ve Irak hudutlarına müntehi olacak demiryollarının, 40 milyon lirası Erzurum - Sarıkamış hattının, 20 milyon lirası Maraş - Gaziantep şube hatlarının ve 10 milyon lirası da Trabzon limanının inşaatının imali için kullanılacaktır.

Devletçe yapılacak her imar ve inşa faaliyeti, günün şartları içinde malzeme ve alât yokluğu ve pahalılığı gibi çok mühim engellerle karşılaşmaktadır. Bununla beraber başlanmış ve memle-

ket için hayati ehemmiyetleri şüphesiz bulunmuş olan bazı demiryol ve liman inşaatına devam olunması da zaruri görülmüştür. Memlekette yapılacak diğer demiryollarının da imkânlar elverdikçe yapılması ve bu yoldaki faaliyetlerin kat'î plânlara bağlanması konularında Nafia Encümenince serdedilen temennilere Encümenimizce de iştirak olunmuştur.

Aynen kabul olunan lâyiha, Umumî Heyetin tasvibine arz olunmak üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

Reis	Reis V.	M. M.
Çorum	Kastamonu	Tokad
İ. Eker	Mezundur	H. N. Keşmir
Kâtip		
İstanbul	Diyarbakır	Diyarbakır
F. Öymen	R. Bekit	Ş. Uluğ
Edirne	Giresun	İsparta
M. N. Gündüzalp	A. Sayar	M. Karaağaç
İstanbul	İstanbul	İzmir
H. Kortel	H. Ülkmen	M. Birsal
Kayseri		Kütahya
F. Baysal		H. Pekcan
Mardin		Yozgad
R. Erten		A. Sungur

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Demiryollar ve Limanlar inşaatı için gelecek yıllara geçici teahhütlere girişilmesi hakkında kanun lâyihası

MADDE 1. — 3262 ve 3813 sayılı kanunlar gereğince Irak ve İran hududlarına müntehi olmak üzere yapılmakta olan demiryollar inşaatı için mevcut salâhiyete ilâveten 40 milyon lira ile Sivas - Erzurum demiryolunun uzatılması için 40 milyon, Maraş ve Gazianteb şube hatlarının inşası için 20 milyon, ve Trabzon limanının inşaatı için 10 milyon ki ceman 110 milyon liraya kadar gelecek yıllara geçici teahhütlere girişmeğe Nafia Vekili ve faizleriyle birlikte bu suretle girişilecek teahhütler yekûnunu geçmemek üzere bono inhracına Maliye Vekili mezundur.

MADDE 2. — İnşaat bedel ve masraflarıyla birinci madde gereğince çıkarılacak bonoların itfası için her sene Nafia Vekâleti bütçesine konacak miktar Hükümetçe tesbit olunur.

MADDE 3. — Bu kanun neşri tarihinden itibaren mer'idir.

MADDE 4. — Bu kanunun hükümlerinin yürütülmesine İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

23 . VI . 1944

Baş. V. ve Ha. V. V. Ad. V.	M. M. V.	
Ş. Saracoğlu	R. Türel	A. R. Artunkal
Da. V.	Ha. V.	Ma. V.
Hilmi Uran		F. Ağralı
Mf. V.	Na. V.	İk. V.
Yücel	Sırrı Day	Fuad Sirmen
S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
Dr. H. Alataş	Suad H. Ürgüblü	Ş. R. Hatipoğlu
	Mü V.	Ti. V.
A. F. Cebesoy		C. S. Siren